

Hahku-hankkeessa hahmotellaan kuntoutusta hahmotushäiriöihin

Teksti Suvi Ylönen

Kirjoittaja on Hahmotuksen kuntoutus -hankkeen projektitutkija.

Koordinaattori Sari Laiho muistaa kuinka 28-vuotiaana löysi selityksen monille arjen vaikeuksille selatessaan CP-liiton opasta. Kyse oli hahmotusvaikeuksista.

Sari kertoo joutuneensa hahmotusvaikeuksien takia pinnistelemaan arkisissa asioissa, jotka toisilta näyttivät sujuvan helposti. Esimerkiksi kartan lukeminen tuntui vaikealta.

Nyt Sari työskentelee CP-liiton Itsenäiseen elämään sopivin palveluin -hankkeessa, joka selvittää lievästi liikuntavammaisten aikuisten itsenäiseen asumisen palvelutarpeita. Hän on huomannut, että hahmotusvaikeudet ovat yllättävän yleisiä.

– Olen hankkeen aikana hämmästynyt, miten paljon hahmotusvaikeuksia liittyy lievään CP-vammaan ja hydrokefaliaan.

Vammaisella voi olla sekä liikkumisen että hahmottamisen vaikeuksia. Sarin mukaan liikkumisen vaikeuksista voi vielä selvitä hyvin, mutta hahmottamisen vaikeudet saattavat rajoittaa elämää paljon.

– Hahmottamisvaikeudet ovat kokonaisvaltaisia ja jatkuvasti läsnä. Niiden kanssa ihminen helposti uupuu tai elinpiiri kaventuu suotta.

Hahku-hankkeen tutkija Suvi Ylönen alkaa syksyllä kerätä ihmisten kokemuksia hahmotusvaikeuksista.

Erilaisia tapoja hahmottaa

Sanalla hahmottaa on monta merkitystä. Sillä tarkoitetaan kuvanmuodostusta ja tunnistamista tai tila- ja etäisyysuhteiden käsittämistä. Myös kuulemaansa tai tunustelemaansa voi hahmottaa.

Laajemmassa merkityksessä sanaa käytetään, kun tarkoitetaan ymmärtämistä ja kokonaisuuden

oivaltamista. Hahmottaa voi tarkoittaa esimerkiksi huomaamista, havaitsemista, tajuamista, oivaltamista, mieltämistä, jäsentämistä tai ymmärtämistä. Hahmottaa onkin hyvin kuvaava sana, sanoo Niilo Mäki Instituutin varatoiminnanjohtaja Pekka Räsänen.

– Hahmottamisessa on mukana ei-kielellinen ulottuvuus. Sillä kuvataan usein sellaista ymmärtämistä tai tunnistamista, mitä ei välttämättä voi pukea lainkaan sanoiksi.

Hahmottamista voi ymmärtää jakamalla se osataitoihin. Yhtenä ulottuvuutena on hahmotettavien asioiden määrä: pitääkö osista koota yksi tunnistettava asia (esim. esine tai kasvit) vai pitääkö tunnistaa useampien asioiden väliset suhteet (esim. jonkin kokoaminen). Toisena ulottuvuutena on muutos: havainnoitava asia on joko paikallaan, muuttuu tai liikkuu.

– Hahmottamisen vaikeudet voivat esiintyä missä tahansa osaluueessa erikseen tai useammalla osaluueella samanaikaisesti, Räsänen kertoo.

Lisää tietoa häiriöistä

Hahmottamisen kuntoutuksesta tiedetään Suomessa vähän. Maailmalla kuntoutustutkimusta on kui-

tenkin tehty, ja erityisesti näköhavainnon tutkimusta tehdään runsaasti. Hahmottamisvaikeudessa ei ole kyse näkökyvyn ongelmista vaan siitä, miten aivot tulkitsevat näkemäänsä eli miten silmien kautta tulevaa aistiärsykettä prosessoidaan aivoissa.

Niilo Mäki Instituutissa käynnistyi vuoden alussa Hahmottamisen kuntoutus -hanke eli tuttavallisemmin Hahku. Yhteistyökumppaneita ovat CP-liiton lisäksi Aivoliitto, ADHD-liitto, Erilaiset oppijat ry, Oppimis- ja ohjauskeskus Onerva sekä Jyväskylän yliopiston Normaalikoulu.

Tavoitteena on lisätä tietoa hahmotushäiriöistä. Aloitamme keräämällä kokemusasiantuntijatieta henkilöiltä, joilla on hahmottamisen vaikeuksia. Myöhemmin tuotamme tietopalvelun hahmotushäiriöistä kärsiville, heidän lähipiirilleen sekä asiantuntija- ja ammattilaistahoille. Lisäksi Hahkussa tuotetaan hahmotushäiriöiden kuntoutukseen soveltuvia tietokoneharjoitteita.

Vaikeudet voivat jäädä huomaamatta

Sari Laiho on Hahkusta innoissaan. Osaltaan se jatkaa Itsenäiseen elämään -hankkeen jalanjäljissä.

– Olemme tuottaneet esitteen hahmottamisvaikeuksista, keränneet kokemusasiantuntijoiden kommentteja ja saaneet hahmotusvaikeuksilla perusteltua asiakkaan avun tarpeen, Sari kertoo.

Hahmottamisvaikeudet saattavat vaikeuttaa arkea monin eri tavoin ja ne voivat olla esimerkiksi peruste-

henkilökohtaiseen avustajaan. Sosiaalipalveluissa hahmotusvaikeudet ja niistä johtuvat arjen ongelmat tunnetaan kuitenkin huonosti. Hahmotusvaikeudet voivat myös jäädä muiden vaikeuksien varjoon, koska ne eivät näy ulospäin.

– Mitä enemmän tietoa hahmotushäiriöistä saadaan vietyä vaikka pa sosiaalitoimeen, sitä helpompi apua ja tukea on jatkossa saada, Sari painottaa.

Mikä on hahmotushäiriö?

Hahmotushäiriö on yleistermi vaikeuksille, jotka johtuvat aivojen poikkeuksellisesta tavasta käsitellä visuaalista ja spatiaalista informaatiota.

Häiriöt ilmenevät näönvaraisen tunnistamisen ja erottelun vaikeuksina tai avaruudellisen tilan, suhteiden ja liikkeen käsittelyn vaikeuksina. Usein oirekuvaan kuuluu sosiaalisten tilanteiden hahmottamisvaikeuksia ja oppimisvaikeuksia.

Hahmotushäiriö voi näyttäytyä esimerkiksi seuraavissa tilanteissa:

- vaikeuksina hallita numeroita tai määriä ja hahmottaa rahan käyttöä

- eksymisenä, vaikeutena lukea karttaa ja valita oikea suunta

- vaikeutena täyttää lomakkeita tai ymmärtää monivaiheisia ohjeita

- vaikeutena hahmottaa etäisyyttä, nopeutta tai syvyyttä

- käytännön arjessa esim. lakanoiden viikkaamisessa, ruoanlaitossa tai mittojen ja syvyyksien hahmottamisessa.

Kokemusasiantuntijoita kaivataan

Hahku-hankkeessa aletaan loppukesän ja syksyn aikana kerätä kokemusasiantuntijatieta hahmotushäiriöistä.

Voit vaikuttaa Hahku-hankkeen toteutukseen kertomassa toiveesi hankkeen verkkosivuilla osoitteessa hahku.fi.